

ПРИЗИВ

за сигурността на спестяванията на българските граждани и бъдещето на нашите пари

Валутният борд и стабилността на лева даваха основа на всичко, което успяхме да изградим в икономическата област в България през последните 23 години. За този период преминахме през различни изпитания и кризи, дори безпрецедентната криза в еврозоната, но досега никой не беше поставял под съмнение валутния борд и фиксирания курс от 1.95583 лева за 1 евро. Това гарантираше спокойствие на хората за техните спестявания и предвидимост за бизнеса.

Миналия месец обаче български високопоставени лица и институции за първи път опитаха да подкопаят валутния борд и фиксирания курс на лева. Министърът на финансите, Управителят на БНБ и Председателят на Комисията по бюджет и финанси (които би следвало най-силно да подкрепят финансовата стабилност) предложиха промяна в Закона за БНБ. Българският парламент прие това предложение. С промяната в закона гаранцията за фиксирания курс на лева отпада от момента на евентуалното присъединяване към валутния механизъм, т.нар. ERM2.

Тази фундаментална промяна беше наложена не поради проблеми с валутния борд. Напротив, неговата ефективност и ползи са доказани. Промяната беше прокарана с общи обещания за бъдещи положителни перспективи – по подобие на „светлото бъдеще“, обещавано от идеолози преди години. Казват ни, че еврозоната е „обетована земя“, за да стигнем до която трябва да влезем в ERM2 чрез отслабване на валутния борд и без твърда законова гаранция за курса от 1.95583 лева за 1 евро.

Парадоксално е, че въпреки уверенията на политиците, че правят нещо добро и полезно, те опитаха да променят Закона за БНБ скрито и без обяснения.

Вместо да разкажат честно защо се налага и какви са възможните рискове от такъв ход, те отхвърлят всякаква експертна дискуссия, която би поставила критични към тях въпроси.

Трябва да бъде припомнено следното:

- Договорът за членство в Европейския съюз изисква всяка държава-членка да приеме еврото. Единствената, която е договорила изключение от това изискване, е Дания (доскорошният член Великобритания също беше договорила такова изключение).
- Договорът за членство обаче не изисква определен срок, в който трябва да се приеме еврото. Това позволява всяка държава да съобразява своя интерес и отчита специфичното си развитие, преди да избере момент за присъединяване към еврозоната.
- Не е случайно, че държави като Дания, Швеция, Полша, Унгария и Чехия са анализирали своята позиция и са обявили категорично, че на този етап не считат за необходимо да въведат еврото.
- За разлика от това, българското правителство и БНБ никога не са представяли анализ по тази важна тема. Има остра нужда от такъв анализ, който ясно да опише текущите проблеми и бъдещето на еврозоната, очакванията за ефектите от еврозоната върху българската икономика, със съответните изводи

относно хипотезата за замяната на лева с евро при различни сценарии на развитие както на еврозоната, така и на българската икономика.

- Подобен анализ не е представян на българското общество, може би защото не е правен. Вместо това се работи с допускания, че присъединяването към еврозоната е най-добрият за България сценарий за развитие, както и че еврозоната е устойчива на всякакви бъдещи кризи и че самото евро ще продължи да съществува.
- Фактите обаче противоречат на такива допускания. Историята на еврозоната е едва 20-годишна, но вече над 12 години (от началото на глобалната криза) основната дискуссия там е как тя да бъде спасена и какво да се направи, за да оцелее общата валута. Към днешна дата остават нерешени големи принципни въпроси, свързани със самата устойчивост на еврозоната, като например - ще бъде ли изградена обща схема за гарантиране на депозитите, ще има ли фискална централизация и съответно данъчна хармонизация между страните-членки на еврозоната, каква ще бъде новата роля на Европейската централна банка предвид все по-ограничената ефективност на паричната ѝ политика¹.

Преди да продължим по пътя към ERM2 и еврозоната обществеността, бизнесът и инвеститорите в България трябва да получат ясни отговори на следните въпроси:

- Каква е текущата икономическа ситуация в еврозоната и какви са вариантите за разрешаване на проблемите, които я парализират, като например - високата задлъжнялост на голям брой държави-членки, намаляващата ефективност на политиката на Европейската централна банка, липсата на фискален капацитет с възможност за реакция при шокове чрез преразпределение на средства между държавите-членки, отсъствието на обща схема на гарантиране на влоговете (проблем, особено важен за страните в Банковия съюз).
- Какво е състоянието, какви са прогнозите и как би се държала икономиката и финансите на България - (а) в случай, че приемем еврото и (б) при сценарий, че продължаваме с валутния борд и запазваме българския лев?
- Какви са ползите, разходите и рисковете от членство на България в еврозоната, в това число за отделните групи от населението и за различните отрасли в икономиката?

Ако бъде направен и публикуван такъв анализ, който води до извод, че сега е подходящият момент за кандидатстване за ERM2, управляващите трябва да направят и следваща крачка на прозрачност и отчетност към обществото - аргументирано да отговорят на въпроса каква процедура за конкретното присъединяване би била оптимална за България.

Последното е необходимо, защото последните две години станахме свидетели на непрозрачен процес, необяснима промяна на позиции от българска страна и двойни стандарти, налагани на България:

¹ Тревога за все по-ограничените възможности за ефективни действия на централните банки сподели предишният Президент на Европейската централна банка в прощалната си реч във Франкфурт на 28.10.2019 г., както и настоящият Президент Кристин Лагард в реч пред депутатите в Европейския парламент преди броени дни на 06.02.2020 г. в Брюксел.

- В европейското законодателство няма изисквания за предварителни условия, които да изпълни дадена държава преди да подаде молба за валутния механизъм ERM2. Всяка от присъединилите се към Европейския съюз през 2004 г. страни от Централна и Източна Европа, която поиска членство в ERM2, кандидатства за ERM2 без да ѝ бъдат налагани предварителни условия. За съжаление, не такъв е случаят с България и подходът към нашата страна.
- По време на парламентарен контрол на 23.03.2018 г. финансовият министър Владислав Горанов обяснява, че правителството работи за присъединяване към ERM2, но като първа стъпка „за да продължим към едновременното, подчертавам едновременното членство в еврозоната и Банковия съюз, защото няма как да сте член на Банковия съюз, без да сте член на еврозоната“². Тогава финансовият министър обяснява, че ще се присъединим към Банковия съюз от момента, в който сме в еврозоната, а не по-рано (например преди или по време на членство в ERM2).
- Тази позиция съответства на казаното от Управителя на БНБ Димитър Радев който на 09.07.2015 г. описва пред Комисията по бюджет и финанси големите рискове за България, ако се присъединим към Банковия съюз преди да сме се присъединили към самата еврозона. Той се обявява против „ерозия в контролните функции на БНБ, преди пълноправното членство“ в еврозоната и допълва, че при участие на България в Банковия съюз преди членство в еврозоната „ще възникнат стимули за банките от еврозоната да конвертират дъщерните си дружества в България в клонове, с което първо няма да имат задължението да поддържат капитал в страната. И второ, няма да подлежат на контрол от БНБ, по отношение на тяхната ликвидност. Според мен подобно развитие, особено в контекста на кризата с Гърция е неприемливо от гледна точка на нашите интереси.“³
- Рисковете от присъединяване към Банковия съюз преди да сме приели еврото са обяснени подробно и от подуправителя на БНБ Калин Христов през м. април 2018 г.⁴
- Въпреки всичко това, правителството и БНБ внезапно и без публично обяснение променят позицията си. Противно на декларираното преди това, и в разрез с опита на присъединили се преди нас към валутния механизъм ERM2, финансовият министър и Управителят на БНБ през м. юни 2018 г. изпращат писмо на европейските институции, където изразяват намерение на България да се присъедини освен към ERM2 едновременно и към Банковия съюз. Освен това със същото писмо България поема едностранно и обещава да изпълни предварителни ангажименти, които после да бъдат оценени, и всичко това – преди фактически да кандидатстваме за валутния механизъм ERM2⁵.

² Стенограма от Народното събрание: <https://www.parliament.bg/bg/plenaryst/ns/52/ID/6047>

³ Стенограма от Народното събрание: <https://www.parliament.bg/bg/archive/51/3/2330/steno/ID/3814>

⁴ На сайта на БНБ: http://www.bnb.bg/PressOffice/POStatements/POAAuthor/03_HRISTOV_20180427_BG

⁵ Копие от това писмо: <https://www.consilium.europa.eu/media/36125/st11119-en18.pdf>

- Малко по-късно през м. юли 2018 г. последва писмо от България с молба за присъединяване към Банковия съюз⁶.
- Към днешна дата България се оказва въввлечена в сложен процес, за който публична информация се появява само епизодично и частично. И още нямаме подадена кандидатура за самия валутен механизъм ERM2.

Така виждаме сериозни, но необяснени, промени в публично обявявани позиции на България, както и прилагане на непознати досега изисквания към България преди още дори да сме кандидатствали за ERM2. Налице е съществен дефицит на прозрачност на целия процес и видимо нежелание на управляващите да обясняват на обществото действията си и рисковете, свързани с такава важна тема.

Затова настояваме:

1. Българските институции да поемат отговорността да изготвят и публикуват подробен анализ на ползите, разходите и рисковете, свързани с членство в ERM2 и еврозоната. Този анализ да включва оценка за бъдещето на самата еврозона и да предлага ясни изводи в полза на една или друга стратегия за поведение на България.
2. На основата на този анализ - да бъде инициирана широка дискусия с участието на експерти от страната и чужбина, включително академични представители, независими изследователи, представители на различни обществени групи и на бизнеса.
3. На основата на анализа и на проведената дискусия - да се организира допитване до всички граждани на Република България относно мнението им по въпроса дали подкрепят (на този етап) замяна на българския лев с евро и присъединяване на страната ни към еврозоната.

Призоваваме всички български граждани, които споделят гореизложената позиция, да подкрепят този Призив, който ще изпратим до отговорните институции в Република България.

⁶ По-точно към Единния надзорен механизъм на Банковия съюз. Писмото се намира на: <https://www.minfin.bg/upload/38715/Letters+to+ECB.zip>